

Tiivistelmä

Ruokavirasto toteuttaa ns. ketjuauditointeja koko viranomaisvalvontaketjussa. Auditointien tavoitteena on viranomaisvalvonnan parantaminen.

Kasvinterveyslainsäädökset ja kasvinterveysvalvonta ovat muuttuneet laajan EU:n kasvinterveyslainsäädännön kokonaisuudistuksen vuoksi. Auditoinnissa arvioitiin lainsäädäntömuutosten kansallista toimeenpanoa ja muutoksen hallintaa sekä toimijoiden vastuun ja osaamisen lisäämistä kasvinterveysvalvonnassa. Auditointi kohdistui erityisesti kasvipassijärjestelmän toimeenpanoon. Ennen auditointia haastateltiin sidosryhmiä kasvinterveysvalvonnan ajankohtaisista asioista.

Ruokavirasto toteutti kasvipassijärjestelmän valvonta -ketjuauditoinnin 14.11.-28.11.2022.

Kasvinterveysvalvonnan viranomaisia auditointiin Ruokavirastossa ja Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksessa. Auditointi toteutettiin perehtymällä asiakirjoihin ja valvonnan käyttämiin sähköisiin järjestelmiin, sekä haastatteleamalla valvontaviranomaisia etäyhteydellä.

Kasvinterveyslainsäädännön kokonaisuudistus vaikutti laajasti kasvinterveyden valvontaviranomaisten, sidosryhmien ja toimijoiden toimintaan. Ruokaviraston aloitti kokonaisuudistukseen valmistautumisen ja uudistuksen toteuttamishankkeen hyvissä ajoin.

Kasvipassijärjestelmän tarkastuksissa siirryttiin viranomaisvetoisista tarkastuksista toimijan omavalvonnan tarkastuksiin. Hankkeen puitteissa toteutettiin mittavia uudistuksia mm. toimijoiden verkkokoulutus ja tentti, tarkastajien koulutus, kasvinterveysvalvonnan ohjeistuksen uudistus, kasvinterveyden Touko - sähköisen asioinnin kehittäminen ja käyttöönotto sekä ELMO-IT-järjestelmän muutokset. Uudistusten toteuttamista hidastivat EU:n lainsäädännön alemman asteen säädösten viivästyminen ja Covid-19 – epidemia.

Viranomaiset ovat hakeneet asiakaslähtöisiä ratkaisuja uusien kasvipassijärjestelmän vaatimusten soveltamisessa ja palveluiden kehittämisessä. Sähköisen asiakaspalvelun käyttöönottoa tulee vauhdittaa ja varmistaa siihen käytettävät resurssit. Toimijoiden osaamista on varmistettu mm. koulutuksella sekä neuvovalla ja valmentavalla tarkastustavalla. Viranomaiset arvioivat toimijoiden vastuunoton kasvinterveydestä olevan hyvällä tasolla.

Viranomaisketjun hyvä keskinäinen yhteistyö ja tiiviit yhteydet asiakkaisiin edistävät kasvipassiuudistuksen toteuttamista. Aktiivinen viestiminen monien viestintäkanavien kautta edistää kasvinterveyden tuntemista myös kansalaisten keskuudessa.

Uudistamishanke on viety maaliin selkeän johtamisen ja vastuunjaon avulla. Valvonnan kehittäminen ja valvontaketjun viranomaisten työtavat ovat sopivia valvonnan toimeenpanoa ja valvonnalle asetettujen tavoitteiden saavuttamista varten. Kasvinterveyslainsäädännön kokonaisuudistuksen toimeenpano on vaatinut ja vaatii edelleen valvontaviranomaisilta paljon resursseja.

Kasvipassijärjestelmän valvonnan vaatimuksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta voitaisiin lisätä, jos valvontajärjestelmää johdettaisiin jatkuvan parantamisen periaatteen mukaisesti. Valvonnasta kerätyn tiedon analyysia ja valvonnan arviointia strategisten ja muiden asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta voitaisiin kehittää. Linjaukset viranomaisten tekemien hallintopäätösten osalta tulee tarkistaa. Valvonnassa todettiin viisi hyvää käytäntöä ja neljä poikkeamaa lainsäädännön vaatimusten noudattamisessa.